

Riktlinjer för utövande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Tranås kommun 2025

Beslutande
Datum och paragraf
Diarienummer

Beslutande organ
Klicka här för att ange datum., § 999
XXXÅÅÅÅ/X

Innehållsförteckning

Utövande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt	3
Syfte	3
Ansvar och befogenheter	3
Den förstärkta uppsiktsplikten	4
Genomförande av uppsiktsplikten	4
Uppsikt över nämndernas verksamhet	6
Uppsikt över verksamhet i gemensam nämnd	7
Uppsikt över de kommunala bolagens verksamhet	7
Uppsikt över verksamhet som sker genom avtalssamverkan	10
Uppsikt över kommunalförbund och samordningsförbund	10
Kommunalförbundet Mediacenter Jönköpings län	10
Högländets samordningsförbund	11
Återrapportering av resultaten av uppsiktsplikten till kommunfullmäktige	11
Frågeställningar vid utövande av uppsiktsplikten	12
Nämnder, gemensamma nämnder och kommunalförbund	12
Bolag	12
Avtalssamverkan	12

Utövande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Syfte

Riktlinjerna syftar till att tydliggöra hur kommunstyrelsen ska fullgöra sitt ansvar, underlätta vid planering av uppsikt samt klargöra förväntningarna på styrelsen, nämnder och bolag vad gäller uppsiktsplikten.

Ansvar och befogenheter

Kommunstyrelsen ska enligt 6 kap 1 § kommunallagen (2017:725), leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter samt ha uppsikt över övriga nämnder och gemensamma nämnders verksamhet. Styrelsen ska även ha uppsikt över avtalssamverkan enligt kommunallagen 9 kap 37 §, och sådan kommunal verksamhet som bedrivs i sådana juridiska personer som avses i kommunallagen 10 kap 2 – 6 §§ och sådana kommunalförbund som kommunen är medlem i. Av kommunfullmäktige fastställt reglemente för kommunstyrelsen framgår också kommunstyrelsens uppsiktsplikt.

Kommunstyrelsen ska ha uppsikt över:

- övriga nämnder
- gemensamma nämnder
- helägda bolag
- delägda bolag
- kommunalförbund som kommunen är medlem i
- verksamhet enligt avtalssamverkan
- stiftelser i de fall kommunen ensam bildat en stiftelse för en kommunal angelägenhet.

Observera att kommunstyrelsens uppsiktsplikt inte gäller stiftelser som kommunen endast förvaltar.

Kommunstyrelsen har utifrån uppsiktsplikten rätt att göra påpekanden, lämna råd och anvisningar samt lämna förslag om eventuella förändringar som styrelsen anser bör vidtas. Om dessa inte följs och det finns behov av bindande direktiv, får styrelsen initiera ett ärende i fullmäktige som då kan ge nämnden ett direktiv. Kommunstyrelsen kan också begära in yttrande och upplysningar från andra nämnder, enligt kommunallagen 6 kap 12 §.

Uppsiktsplikten innebär dock inte att kommunstyrelsen ska gå in och granska enskilda ärenden hos nämnder, bolag med flera. Detta gäller särskilt andra nämnders myndighetsutövning, tillämpning av lag eller ärenden som i övrigt rör enskilda. I dessa ärenden får inte kommunstyrelsen agera.

Enligt kommunstyrelsens reglemente ska kommunstyrelsen även inom ramen för sin uppsiktsplikt övervaka att verksamheter som bedrivs av privata utförare enligt kommunallagen 10 kap § 7 kontrolleras och följs upp i enlighet med lag, avtal och av fullmäktige fastställda program och direktiv.

Den förstärkta uppsiktsplikten

Utöver den allmänna uppsiktsplikten har kommunstyrelsen sedan den 1 januari 2013 en så kallad förstärkt uppsiktsplikt över kommunala aktiebolag, se 6 kap 9 § KL. Granskningen omfattar både helägda och delägda aktiebolag. Den förstärkta uppsiktsplikten innebär att kommunstyrelsen i årliga beslut för varje enskilt bolag ska pröva om verksamheten har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Det innebär exempelvis att kommunstyrelsen ska pröva att bolaget efterlever kommunalrättsliga principer såsom lokalisering, självkostnadspris (i den mån den inte är specialreglerad i lagstiftning som gäller för verksamheten), likställighet och så vidare. Detta oavsett vad som står i bolagsordningen.

Om kommunstyrelsen finner att det finns brister i bolagets verksamhet, ska styrelsen lämna förslag till fullmäktige om så kallade nödvändiga åtgärder. En sådan åtgärd kan vara att väcka ärende i fullmäktige om justering av en bolagsordning.

Högsta förvaltningsdomstolen har i en dom 2018 slagit fast att uppsiktsskyldigheten är övergripande och att det av detta följer att kommunstyrelsen inte är skyldig att granska samtliga enskilda affärshändelser i ett bolag. Granskningen ska dock vara tillräckligt omfattande för att möjliggöra en bedömning av om verksamheten som helhet har haft en sådan inriktning och bedrivits på ett sådant sätt att den varit kompetensenlig.

Genomförande av uppsiktsplikten

Kommunstyrelsens ansvar för att utöva uppsikt över övriga kommunala verksamheter finns inskrivet i styrelsens reglemente. Uppsiktsplikten är nära sammankopplad med kommunstyrelsens uppgift att styra, leda och samordna kommunens verksamheter i stort. Kommunstyrelsen har till uppgift att följa frågor av betydelse för kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

I enlighet med Tranås kommuns styrmodell utförs uppsiktsplikten inom ramen för styrmodellen och dess olika delar. Det innebär att uppsiktsplikten inte är en sidoordnad eller separat uppgift utan en del av att arbeta enligt styrmodellen.

Uppgiften att operativt leda och samordna arbetet med uppsikt ligger hos
kommundirektören på kommunstyrelsens uppdrag.

Uppsikten utövas genom:

- Analys av förutsättningar och omvärld
- Uppföljning av vision, värdegrund, mål och indikatorer samt uppdrag
- Uppföljning av finansiella mål och budget
- Uppföljning av kvalitetsfaktorer och kvalitetsindikatorer
- Uppföljning av intern kontroll och riskanalyser.

Ytterligare delar i uppsikten är att kommunstyrelsen tar del av protokoll och
annan dokumentation från nämnder och bolag. Vidare kan som en del i
uppsikten förvaltningschefer/VD:ar bjudas in till kommunstyrelsen för att
informera om verksamheten.

Ansaret för uppsiktsplikten gäller hela kommunstyrelsen. Vid
uppsiktsaktiviteter där inte hela styrelsen deltar, ska rapportering av väsentlig
information ske till hela styrelsen genom minnesanteckningar som anmäls vid
sammanträde eller genom information på sammanträde.

Kommunstyrelsens behov av uppsiktsaktiviteter kan variera över tid både vad
gäller inriktning och form. Styrelsen kan vid behov initiera uppsiktsaktiviteter
utöver vad som genomförs utifrån styrmodellen, till exempel särskilda
dialogmöten.

Som en effekt av uppsiktsplikten kan kommunstyrelsen vidta följande beslut:

- Begära in yttranden och upplysningar från berörda verksamheter.
- Begära kompletterande uppgifter kring en specifik fråga.
- Göra påpekanden och lämna råd eller anvisningar till nämnder och styrelser.
- Ge kommundirektören i uppdrag att initiera en fördjupad uppföljning.
- I ett specifikt ärende ge presidiet i uppdrag att föra dialog med presidiet för en annan nämnd om detta.

Om det är nödvändigt med andra åtgärder ska kommunstyrelsen föreslå
kommunfullmäktige att agera. Exempel på detta kan vara beslut om att en nämnd
ska vidta åtgärder för att få budgeten i balans.

I det följande redovisas mer specifikt om hur uppsikten utövas när det gäller
nämnder, helägda bolag, delägda bolag, gemensam nämnd, avtalssamverkan
samt kommunalförbund.

Uppsikt över nämndernas verksamhet

Information och frågestund

Nämndpresidierna besöker kommunstyrelsen en gång per år och utgångspunkten är då att följa upp hur uppdraget enligt reglementet verkställs. Vid dessa tillfällen ska nämndpresidierna redogöra för följande punkter:

- Redovisning av aktuella verksamhetsfrågor
- Uppföljning av ekonomi
- Uppföljning av mål
- Verksamhetens kvalitet
- Uppföljning av riktlinjer och eventuella program för verksamheten.
- Redovisning av intern kontroll
- Efterlevnad av eventuella uppställda direktiv
- Eventuell redovisning av kontrollen av privata utförare; att dessa följs upp i enlighet med lag, avtal, och program fastställt av kommunfullmäktige
- Redovisning av motioner som inte slutligt handlagts

Vid mötet sker en muntlig redovisning av punkterna samt att det överlämnas en skriftlig redovisning av punkterna. Det skriftliga underlaget ska lämnas in före mötet så att det kan skickas ut med kallelsen till mötet med kommunstyrelsen.

Ekonomisk uppföljning och måluppföljning

I samband med delårsredovisning och årsredovisning ska kommunstyrelsen rapportera till fullmäktige hur samtliga kommunens nämnder utvecklas mot bakgrund av fastlagda mål och hur den ekonomiska ställningen är under budgetåret.

Motioner

Före den 1 april varje år ska kommunstyrelsen enligt lag lämna en redovisning till kommunfullmäktige över de motioner som kommit in till fullmäktige till och med året innan och som inte slutligt handlagts av fullmäktige. Utöver lagkravet lämnas även en gång under hösten denna redovisning till kommunfullmäktige.

Uppsikten utövas i huvudsak inom ramen för styrmodellens planerings- och uppföljningsprocesser. I uppföljning 3 per augusti (delårsbokslut) och vid årsredovisningen görs en bedömning av hur väl nämnden uppfyller sitt grunduppdrag gentemot kommuninvånarna samt ekonomisk uppföljning. Vid uppföljning 1 per mars, 2 per maj och 4 per oktober ligger fokus på ekonomin.

En del i uppsikten är vidare att kommunstyrelsen får del av:

- Protokoll från nämndernas sammanträden
- Nämndernas verksamhetsplaner
- Nämndernas årsrapporter

- Nämndernas arbete med intern kontroll
- Kommunrevisionens olika granskningsrapporter
- Annan information av väsentlig karaktär i nämnder och förvaltningar som förmedlas av kommundirektören vid kommunstyrelsens sammanträden
- Nämndernas uppsikt över verksamhet som utförs av privata utförare och hur tillsynen av privata utförare har utförts.

Uppsikt över verksamhet som bedrivs av privata utförare följs upp i enlighet med kommunfullmäktiges antagna program för uppföljning av privata utförare. Nämnderna ska i årsredovisningen beskriva hur tillsynen över de privata utförarna har utförts. Nämnderna ska även i årsredovisningen sammanfatta resultatet av uppföljningen av de privata utförarna.

Uppsikt över verksamhet i gemensam nämnd

~~Om Tranås kommun skulle ingå i en gemensam nämnd så följer kommunstyrelsen upp den gemensamma nämnden via årsredovisning och granskningsrapport.~~

Kommunstyrelsens ska ha löpande uppsikt över verksamhet som sker i gemensam nämnd (kommunallagen 9 kap. 37 §).

Från och med 1 januari 2027 kommer Tranås kommun ha en gemensam överförmyndarnämnd med Aneby, Eksjö, Sävsjö, Nässjö och Vetlanda kommuner. Vetlanda kommun är värdkommun för den gemensamma nämnden. Kommunstyrelsen ska agera och ta initiativ till nödvändiga åtgärder om den exempelvis konstaterat att samverkansavtalet inte fullgörs enligt uppställda villkor eller att den bedrivna verksamheten inte är förenlig med lag eller annan författning.

Uppsikten över överförmyndarnämnden utövas i huvudsak inom ramen för styrmodellens planerings- och uppföljningsprocesser då nämnden ingår i kommunens koncernredovisning.

Uppsikt över de kommunala bolagens verksamhet

Kommunstyrelsen ska ha löpande uppsikt över den kommunala verksamhet som bedrivs i kommunala bolag. Utöver detta har styrelsen en så kallad förstärkt uppsiktsplikt över de kommunala aktiebolagen.

Den löpande uppsikten innebär att kommunstyrelsen ska hålla sig väl informerad om bolagens verksamhet och ekonomi. I uppgiften ingår att ha uppsikt över frågor som kan ha inverkan på kommunkoncernens utveckling och ekonomiska

ställning som helhet. Kommunstyrelsen håller sig informerad via Tranås Stadshus AB. Ordförande i Tranås Stadshus AB ska allsidigt rapportera i samband med kommunstyrelsen sammanträden. Styrelseprotokoll i Tranås Stadshus AB ska löpande anmälas till kommunstyrelsen.

Tranås kommun har de helägda kommunala bolagen Tranås Energi AB, AB Tranås bostäder med Tranås Stadshus AB som moderbolag i en koncernbildning. Styrelsen i Tranås Stadshus AB har därigenom rollen som koncernstyrelse och företrädare ägaren gentemot dotterbolagen.

Rollfördelningen mellan kommunfullmäktige, kommunstyrelse och styrelsen i Tranås Stadshus AB när det gäller styrningen av de helägda bolagen finns beskriven i det gemensamma ägardirektivet för bolag ägda av Tranås kommun.

När det gäller uppsiktsplikten har styrelsen i Tranås Stadshus AB ett särskilt ansvar att för kommunstyrelsens räkning samla underlag från dotterbolagen inför kommunstyrelsen årliga beslut med anledning av uppsiktsplikten. Detta sker genom att dotterbolagen varje år lämnar en bolagsstyrningsrapport till moderbolaget som sedan sammanställer en rapport för bolagskoncernen som lämnas till kommunstyrelsen.

Utöver bolagsstyrningsrapporterna utövas även uppsikten över de helägda bolagen i huvudsak inom ramen för styrmodellens planerings- och uppföljningsprocesser. I samtliga uppföljningar görs en bedömning av det ekonomiska utfallet. I uppföljning 3 per augusti (delårsbokslut) och vid årsredovisningen görs utöver ekonomin även en bedömning av hur väl bolagen uppfyller sitt grunduppdrag gentemot kommuninvånarna.

I anslutning till uppföljningstillfällena genomför styrelsen i Tranås Stadshus AB, i rollen som företrädare för ägaren Tranås kommun, dialogmöten med presidierna i respektive bolag.

Kommunstyrelsen tar del av årsredovisningen för moderbolaget Tranås Stadshus AB och beslutar om instruktioner hur kommunens ombud på årsstämman ska rösta.

En del i uppsikten är vidare att kommunstyrelsen får del av:

- Protokoll från bolagsstyrelsernas sammanträden
- Bolagens budgetplaner/affärsplaner
- Bolagens årsredovisningar
- Bolagens arbete med intern kontroll
- Revisorernas olika granskningsrapporter

- Annan information av väsentlig karaktär i bolagen som förmedlas av kommundirektören vid kommunstyrelsens sammanträden.

Dessutom har kommunen det helägda bolaget Östanå Parken AB som inte ingår i koncernen Stadshus AB. Uppsikten över bolaget utövas i huvudsak inom ramen för styrmodellens planerings- och uppföljningsprocesser då det ingår i kommunens koncernredovisning.

Kommunen är även delägare i Rederi AB Boxholm II tillsammans med Boxholm och Ydre kommuner samt föreningen Ångbåtens Vänner och Stiftelsen Sommen. Kommunstyrelsen ska ha löpande uppsikt över de delägda kommunala bolagens verksamhet på samma sätt som gäller för de helägda bolagen. En skillnad här är dock att det är kommunstyrelsen som utövar uppsikten direkt gentemot bolagen utan det särskilda uppdrag som styrelsen i Tranås Stadshus AB har för att sammanställa underlag för de helägda bolagen

~~Tranås kommun är delägare i Tranås United AB genom stiftelsen Tillväxt i Tranås där Tranås~~

~~Uppsikten över Tranås United AB utövas i huvudsak inom ramen för styrmodellens planerings- och uppföljningsprocesser. I uppföljning per mars görs en bedömning av det ekonomiska utfallet. I uppföljning per augusti (delårsbokslut) och vid årsredovisningen görs utöver ekonomin även en bedömning av hur väl bolagen uppfyller sitt grunduppdrag gentemot kommuninvånarna.~~

~~I anslutning till uppföljningstillfällena genomförs dialogmöten mellan kommunstyrelsens presidie och presidiet i Tranås United. Återkoppling till kommunstyrelsen sker även via kommunstyrelsens ordförande som är ordförande i stiftelsen Tillväxt i Tranås där kommunen som en av sex stiftare äger bolaget.~~

Kommunstyrelsen har möjlighet att bjuda in styrelseordförande från bolagen samt bolagens VD för att ställa frågor till bolaget utifrån det underlag som kommit in. För det fall kommunstyrelsen bedömer det lämpligt kan även kommunstyrelsen kräva att VD:n eller ordföranden skriftligen inkommer med en redogörelse till kommunstyrelsen kring hur verksamheten har genomförts. Kommunens utsedda styrelseledamöter samt ombud i bolagen har dessutom ett ansvar att lyfta viktigare frågor från bolagen som de utsedda ledamöterna anser att kommunstyrelsen bör ta del av.

För det fall de utsedda ledamöterna inte sitter som ledamöter i kommunstyrelsen ska ledamöterna informera kommunstyrelsens ordförande kring frågorna. Kommunstyrelsens ordförande tillser att kommunstyrelsen får del av

informationen.

Uppsikt över verksamhet som sker genom avtalssamverkan

~~Exempel på avtalssamverkan är familjerätten (Höglandsförbundet), försäljning av dricksvatten till Boxholmsteknik AB samt avtal angående gymnasiet och gymnasiesärskolan (Höglandsförbundet).~~

Genom avtalssamverkan kan en kommun eller en region överlåta utförandet av sina uppgifter till en annan kommun eller en annan region. Kommunstyrelsens ska ha löpande uppsikt över verksamhet som sker genom avtalssamverkan (kommunallagen 9 kap. 37 §). Kommunstyrelsen ska årligen rapportera till kommunfullmäktige om kommunens avtalssamverkan, vilket sker i samband med årsredovisningen.

Uppsikt över kommunalförbund och samordningsförbund

Kommunstyrelsen ska ha löpande uppsikt över de kommunalförbund som man är medlem i. Kommunstyrelsens uppsikt över kommunalförbund och samordningsförbund utövas i första hand genom att ta del av:

- Budget- och verksamhetsplan
- Årsredovisning
- Revisorernas granskningsrapporter
- Verksamhetsrapporter

Vidare kan som en del i uppsikten förbundsdirektören och ordföranden i direktionen alternativt kommunalförbundets fullmäktige bjudas in till kommunstyrelsen för att informera om verksamheten och för att få möjlighet att ställa frågor till förbundet utifrån det underlag som kommit in. För det fall kommunstyrelsen bedömer det lämpligt kan även kommunstyrelsen kräva skriftliga redogörelser från kommunalförbundet kring hur verksamheten har genomförts.

Kommunens utsedda styrelseledamöter i kommunalförbunden har dessutom ett ansvar att lyfta viktigare frågor från förbunden som de utsedda ledamöterna anser att kommunstyrelsen bör ta del av. För det fall de utsedda ledamöterna inte sitter som ledamöter i kommunstyrelsen ska ledamöterna informera kommunstyrelsens ordförande kring frågorna. Kommunstyrelsens ordförande tillser att kommunstyrelsen får del av informationen.

Kommunalförbundet Mediacenter Jönköpings län

Tranås kommun är medlem i kommunalförbundet Mediacenter Jönköpings län. Medlemmarnas styrning av och insyn i kommunalförbundets ekonomi och

verksamhet utövas primärt genom av varje medlemskommun vald ledamot och ersättare i förbundets direktion. Förbundsmedlemmarna har därutöver rätt till insyn i förbundet och rätt att utöva kontroll över dess verksamhet. Dessa befogenheter utövas av kommunstyrelsen hos respektive förbundsmedlem.

Förbundsstyrelsen ska varje halvår avlämna verksamhetsrapport till medlemmarna som ska komma kommunstyrelsen till del. Förbundsstyrelsen ska därutöver avlämna de rapporter över verksamheten som förbundsmedlem efterfrågar. Förbundsstyrelsen svarar också, på eget initiativ, för att informera medlemmarna om principiella händelser eller andra händelser av större vikt för förbundet eller någon av dess medlemmar.

Högländets samordningsförbund

Tranås kommun är också medlem i Högländets samordningsförbund. Förbundet har nio medlemmar: Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Jönköpings län samt kommunerna Aneby, Eksjö, Nässjö, Sävsjö, Tranås och Vetlanda.

Förbundsstyrelsen ska upprätta en plan för förbundets verksamhet och ekonomi för det kommande budgetåret. I planen ska anges mål och riktlinjer som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning. Budgeten ska också innehålla plan för ekonomin för en period av tre år, varav budgetåret ska vara periodens första år. Årsbudgeten fastställs av styrelsen senast 30 november, efter det att samråd ägt rum med förbundsmedlemmarna. Samrådet ska utformas på ett sätt som innebär att medlemmarna ges möjlighet att lämna synpunkter på förslaget till budget/verksamhetsplan.

Förbundsstyrelsen ska också upprätta halvårsvisa uppföljningar med helårsprognos för verksamheten och ekonomin. Dessa uppföljningar ska tillställas medlemmarna och anmälas till kommunstyrelsen. Förbundsstyrelsen ska också varje år, senast tre månader efter räkenskapsårets utgång, upprätta årsredovisning för verksamheten och ekonomin, som tillställs medlemmarna.

Återrapportering av resultaten av uppsiktsplikten till kommunfullmäktige

~~Återrapportering och uppföljning av uppsiktsplikten till kommunfullmäktige sker löpande under året av kommunstyrelsens ordförande. Därutöver finns möjlighet till regelbundna avstämningsmöten mellan styrelsen och kommunfullmäktiges presidium.~~

Frågeställningar vid utövande av uppsiktsplikten

Vid utövandet av uppsiktsplikten ska kommunstyrelsen ställa sig följande frågor vid bedömningen av de underlag som inkommit:

Nämnder, gemensamma nämnder och kommunalförbund

1. Har den verksamhet som bedrivits under föregående år av nämnden varit förenlig med uppsatta målen för verksamheten?
2. Har verksamheten arbetat inom ramen och levt upp till det uppdrag som fullmäktige delegerat till verksamheten utifrån exempelvis reglementen, avtal, förbundsordningar eller särskilda beslut?
3. Hur beskrivs årets viktiga händelser i delårsrapport och årsredovisning?
4. Vilka slutsatser kan dras utifrån eventuella domar och beslut från tillsynsmyndigheter rörande nämndens verksamhet?

Bolag

1. Har den verksamhet som bedrivits under föregående år varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna?
2. Hur beskrivs det kommunala ändamålet och uppfyllandet av de kommunala befogenheterna i styrdokument?
3. Hur beskrivs årets viktiga händelser i delårsrapport och årsredovisning?
4. Har annan rapportering skett till kommunstyrelsen under året från bolagen?
5. Har kommunfullmäktige tagit ställning till beslut av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt som avser bolagets verksamhet under året?
6. Behöver kommunstyrelsen vidta några åtgärder med anledning av slutsatserna?

Avtalssamverkan

1. Har fullmäktige godkänt att den aktuella samverkansformen får förekomma?
2. Innebär samverkan att nämnden kan bedriva en effektiv verksamhet i enlighet med fullmäktiges uppsatta mål?